

วิถีว่าวพื้นเมืองมลายู :
นวัตกรรมชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้
The Traditional Malay Kite Way:
Community Innovation for Preservation of Arts
and Culture and Local Wisdom
in Southern Border Provinces

อัฐพล เทพยา^{1*} และอนุชา แพ่งเกษร¹
Auttaphon Theppaya^{1*} and Anucha Pangkesorn¹

¹ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ 10200

¹ Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Bangkok, 10200, Thailand

* Corresponding author: auttadesign@gmail.com

(Received: October 25, 2022; Revised: February 20, 2023; Accepted: March 8, 2023)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมสร้างสรรค์ในการแข่งขันว่าวพื้นเมืองมลายูเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบและกิจกรรมสร้างสรรค์ในการแข่งขันว่าวพื้นเมืองมลายูเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้รูปแบบการอนุรักษ์ส่งเสริม ถ่ายทอด และสานต่อ โดยใช้ “ว่าวพื้นเมืองมลายู” เป็นองค์ประกอบหลักของรูปแบบและกิจกรรมภายในงาน เน้นการอนุรักษ์และสืบทอด เน้นสร้างบรรยากาศ โดยมีกิจกรรมการแข่งขันและประกวดว่าวพื้นเมืองมลายูเป็นกิจกรรมดึงดูดและเชื่อมโยงผู้คนที่มีความรักและสนใจในศิลปวัฒนธรรมว่าวพื้นเมืองมลายู และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เวทีเสวนาเรื่องว่าวมลายู การทำว่าว การเล่นว่าว การเล่าเรื่องราวจากครุว่าว และหนังกลางแปลง 2) รูปแบบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าว เป็นรูปแบบภายใต้แนวคิด “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” โดยมีว่าวพื้นเมืองมลายูเป็นกลไกและเครื่องมือ ขับเคลื่อนให้เกิดความสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การรวมตัวของกลุ่มคน 2) กิจกรรมสร้างสรรค์ 3) คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ครูว่าวปราชญ์บุคคล และปราชญ์ชาวบ้าน และ 5) ปัจจัยสนับสนุน

คำสำคัญ: นวัตกรรมชุมชน ว่าวพื้นเมืองมลายู ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นถิ่น

Abstract

The qualitative research aims to study the patterns and creative activities in the Malay indigenous kite competition for preserving indigenous arts and culture in the southern border provinces and to study the patterns and elements of the peaceful community innovation in the area the of kite way. Data were collected by using in-depth interviews with key informants. The findings of this study revealed that 1) forms and creative activities in the traditional Malay kite competition for the preservation of the indigenous arts and culture in the southern border provinces used a model aimed at conserving, promoting, transferring and continuing the art type with “Traditional Malay kites” used as the main elements of the theme and activities in the event. The emphasis is also on such conservation and transference focusing on creating atmosphere by using the competition and the traditional Malay kite contest. There were many activities, such as exchanging knowledge about Malay kites, workshops of kites, kite flying, storytelling from kite teachers, and watching outdoor movies. 2) The form of the peaceful innovative community on the kite way area was a pattern under the concept of “seeking common points and preserving differences”, with traditional Malay kites as the mechanisms and tools to drive for peace in coexistence. There were 5 components of the peaceful community innovation in the area of the kite way: 1) the gathering of people, 2) creative activities, 3) the value of arts and culture and local wisdom, 4) kite teachers, ancestors and village sage, and 5) supporting factors.

Keywords: Peaceful Community Innovation, Malay Native Kites, Art and Culture, local wisdom

บทนำ

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลกระทบมากมาย ทั้งความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนสภาพความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปลายด้ามขวานของประเทศไทย ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่น่าหวาดกลัว หวาดระแวง ในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของทั้งผู้มาเยือนและชาวบ้านในชุมชน โดยสาเหตุหลักของปัญหา คือ เรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อต้องการแบ่งแยกดินแดน สร้างบรรยากาศความหวาดกลัว ความไม่ไว้วางใจ และการใช้ความรุนแรงต่าง ๆ ภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลได้พยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหามาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความสันติสุข และสงบสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการก่อตั้งหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ คือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ซึ่งแบ่งกลุ่มภารกิจในการปฏิบัติงานออกเป็น 7 กลุ่มภารกิจ หนึ่งในนั้น คือ กลุ่มงานการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม นับเป็นกลุ่มภารกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาภายในพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และนำไปสู่การสร้างความสุข ความเข้าใจ การยอมรับ ความแตกต่าง และการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข มนตรี เกิดมูล [1]

ภายใต้ภาพลักษณ์ปัญหาความไม่สงบสุขในพื้นที่ภาคใต้ แท้จริงแล้วดินแดนแห่งนี้ กลับมีมนต์เสน่ห์ที่น่าหลงใหลทั้งในแง่จารีต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แม้ภาพเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกถ่ายทอดออกไป ทำให้ความสวยงามในหลากหลายมิติของพื้นที่ทั้งทางธรรมชาติ และความเป็นพหุวัฒนธรรมได้ถูกลบเลือนไปบ้าง ซึ่ง “ว่าวพื้นเมืองมลายู” นับเป็นอีกหนึ่งเรื่องราวที่ทรงคุณค่าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ที่นับวันจะยิ่งถูกลืมเลือนโดยในอดีตนั้น “การเล่นว่าว” ถือเป็นกิจกรรมที่สร้างความเพลิดเพลินสนุกสนาน เป็นการละเล่นประจำถิ่นในช่วงฤดูร้อน ซึ่ง “ว่าวมลายู” เป็นศิลปะวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของคนเชื้อสายมลายู สามจังหวัดชายแดนใต้ ด้วยโครงสร้าง และลวดลายที่มีการอ้างอิงจากประวัติศาสตร์มลายู ลดทอนลงให้สอดคล้องและถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่ง ว่าว แต่ละตัว แต่ละชนิดของแต่ละกลุ่มชน สามารถเป็นตัวแทนบอกเล่าความเป็นมาของประวัติศาสตร์แต่ละชุมชนผ่านการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งลวดลาย และโครงสร้างของว่าวต่างได้รวบรวมศิลปะ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องเอาไว้ [2] โดยที่ผ่านมา ในจังหวัดยะลา เมื่อปี พ.ศ. 2560 ได้มีการจัดงาน “แข่งขันว่าว” เพื่อเป็นการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม สร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้เช่นกัน ซึ่งมีประชาชนเข้าร่วมการแข่งขันจำนวนมาก ถือเป็นงานประจำปีที่สร้างความศรัทธา สนุกสนาน โดยมีการแข่งขันว่าว 3 ประเภท คือ ว่าวสวยงาม ว่าวความคิด และว่าวขึ้นสูง งานดังกล่าวนอกจากช่วยอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้คงอยู่สืบทอดต่อลูกหลาน ช่วยฟื้นฟูการเล่นว่าว ช่วยให้เกิดความรัก ความสามัคคี เข้าใจซึ่งกันและกันของประชาชนในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งยังสามารถแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องราว เกิดมิตรภาพ สร้างสังคมแห่งสันติสุขจากการแข่งขันว่าวอีกด้วย [3]

จากที่กล่าวมาข้างต้นการจัดงานแข่งขันว่าวในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งถือเป็นงานประเพณีประจำปีระดับจังหวัด ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับ คือ “การสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่” แม้ว่าจะไม่ปรากฏผลงานวิจัยที่แน่ชัดมาก่อนเกี่ยวกับกิจกรรมการแข่งขันว่าวที่ก่อให้เกิดสันติสุขได้ แต่พบว่า “กิจกรรมการแข่งขันว่าว” เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชน จากการ

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนวัตกรรมชุมชนสันติสุข พบว่า ศิลปวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปสู่การสร้างชุมชนสันติสุขได้ อาทิเช่น การรวมตัวของกลุ่มสายบุรี ลูกเกอร์ (SAIBURI LOOKER) ที่ร่วมกันจัดงานเสวนาและจัดกิจกรรม “สาตสีเมืองสาย” ซึ่งเป็นนิทรรศการศิลปะที่ให้ศิลปินได้วาดภาพรูปเมืองสายบุรีในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมและเป็นพื้นที่กลางในการพูดคุย สื่อสารเจตนาารมณ์ รวมถึงแสดงความรู้สึกรักนึกคิดต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ นอกจากนี้กลุ่มนี้ได้ใช้ศิลปะผ่านภาพถ่ายและภาพวาดเมืองสายบุรีในอดีต สร้างความสุข รอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ตลอดจนการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและลดความรู้สึกละแวงของคนที่ [5] นอกจากนี้ การศึกษาสันติสุขแบบวิถีพุทธวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกระบี่ โดยการบูรณาการทางศิลปะกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ศิลปะสามารถสร้างทัศนคติร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความคิดเห็นแตกต่าง ศิลปะช่วยสร้างความเข้าใจและลดความคิดเห็นต่าง เกิดการร่วมคิด ร่วมสร้าง หรือผนึกกำลัง นำไปสู่การสร้างพื้นที่แห่งสันติสุข เกิดความไว้วางใจกัน นำไปสู่การปรองดอง และช่วยกันพัฒนาพื้นที่ในชุมชนสังคม พหุวัฒนธรรมไปสู่พื้นที่สันติสุข [6]

การจัดงานพื้นที่แห่งวิถีสาน “WAU SPACE (วายุ สเปซ) พื้นที่แห่งวิถีสาน” เป็นมิติใหม่ในการจัดกิจกรรมการแข่งขันว่าวที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ รูปแบบและกิจกรรมการจัดงานที่ผ่านมา เป็นแบบเรียบง่ายและเกิดขึ้นภายใต้แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมของหน่วยงานราชการ ที่มีงบประมาณสนับสนุน ริเริ่มการจัดงานและดำเนินการจัดงานภายใต้การดูแลและความรับผิดชอบหลักของหน่วยงานทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น โดยลักษณะและรูปแบบการจัดงานในปี พ.ศ. 2564 หรือที่เรียกว่า “WAU SPACE (วายุ สเปซ) พื้นที่แห่งวิถีสาน” เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ที่มีความต้องการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นถิ่น ตลอดจนความต้องการใช้กิจกรรมการแข่งขันว่าวเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ไร้ซึ่งพรมแดน เชื้อชาติ ศาสนา ใช้ศิลปะสร้างเมือง สร้างความรัก โดยชุมชนเป็นผู้ออกแบบและดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเองเป็นหลัก เริ่มตั้งแต่การคัดวงจันทร์ เพื่อกำหนดวันในการจัดงาน การออกแบบเวที การออกแบบและสร้างบรรยากาศภายในงาน ทั้งในด้านความหลากหลายของกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นที่สามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศทุกวัย อาทิ เช่น วงว่าว การสอนทำว่าว การเล่นว่าว การมอบรางวัลเชิดชูเกียรติให้กับครูว่าว เป็นต้น [4]

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “วิถีสานพื้นเมืองมลายู : นวัตกรรมชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข การสร้างนวัตกรรมของชุมชน และธำรงไว้ซึ่งความงดงามแห่งศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่น ตลอดจนเป็นตัวแทนในการประสาน เชื่อมโยง สันติสุข อย่างไร้พรมแดนทุกเชื้อชาติ ศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษารูปแบบและกิจกรรมสร้างสรรค์ในการแข่งขันว่าวพื้นเมืองมลายูเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีสานมลายูเพื่อการพัฒนาด้านวัฒนธรรมชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการขอความร่วมมือจากคณะผู้จัดงานและครูว่าวในพื้นที่ ร่วมคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ด้านว่าวพื้นเมืองมลายู ตลอดจนเป็นผู้สมัครใจและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบในการจัดงานจำนวน 2 คน ครูว่าว จำนวน 2 คน เยาวชนในพื้นที่ จำนวน 2 คน และผู้เข้าร่วมงานจำนวน 4 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น จำนวน 10 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องมีความเกี่ยวข้องกับว่าวพื้นเมืองมลายู และอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 10 ปี โดยเยาวชนในพื้นที่และผู้เข้าร่วมงานจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกวดว่าว สามารถประดิษฐ์ว่าว และเคยร่วมกิจกรรมประกวดว่าวในพื้นที่อื่น ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือสำคัญในการวิจัย คือ ผู้วิจัย ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์และให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบที่ชัดเจน ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่กำหนดข้อคำถามและประเด็นที่เกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า ใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ไม่ปิดกั้นความคิดเห็น โดยผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียด ขั้นตอน วัตถุประสงค์ และสร้างความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการเริ่มสัมภาษณ์ พร้อมทั้งขออนุญาตจัดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงขณะการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ คนละ 30 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) จึงหยุดเก็บข้อมูล และ 2) แบบบันทึกการสำรวจและสังเกตการณ์ภายในงาน โดยผู้วิจัยได้ออกแบบรายละเอียดและตั้งข้อสังเกตการณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล เบื้องต้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับว่าวพื้นเมืองมลายู วัฒนธรรมชุมชนสันติสุข ตลอดจนการศึกษาข้อมูลภาพพื้นที่และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการลงพื้นที่ในสถานการณ์จริง และเมื่อถึงกำหนดการลงพื้นที่จริง (27 มีนาคม 2564) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ด้วยตนเอง โดยมีการติดต่อและประสานงานล่วงหน้ากับครูว่าวและคณะผู้จัดงานในพื้นที่ ตลอดจนการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยยึดกระบวนการใช้เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) การรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ 2) การรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการสำรวจและสังเกตการณ์ และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาพถ่ายและบรรยากาศอื่น ๆ ภายในงาน ด้วยวิธีการสังเกต (Observation) ทั้งแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ การบันทึกภาพถ่ายบรรยากาศภายในงาน การเข้าร่วมกิจกรรมวงว่าว การเข้าร่วมกิจกรรมการทำว่าว การเข้าร่วมกิจกรรมขึ้นว่าว และการเข้าร่วมกิจกรรมดูหนังกลางแปลง ในวันเสาร์ที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2564 ณ หุ่นดิน, เบญจเมธา เซรามิก ปาลัส จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลภายในงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถึว่าว” ตั้งแต่วันที่ 07.00 นาฬิกา กระทั่งสิ้นสุดกิจกรรมเวลา 20.00 นาฬิกา

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกเป็นประเด็นและนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ โดยแยกข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสำรวจและสังเกตการณ์ตามประเด็นที่ครอบคลุมและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึง ตีความและสร้างข้อสรุป

(thematic analysis) ด้วยวิธีการอธิบายพรรณนาความ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการตรวจสอบแหล่งข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน และจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน

สรุปผล

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” ณ หุ่นดิน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2565 เพื่อเข้าร่วมสังเกตการณ์ เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการพูดคุยและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในงาน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้จัดงาน กลุ่มครูว่าว กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ และกลุ่มผู้เข้าร่วมงาน จำนวน 10 คน สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล

1.1 กลุ่มผู้จัดงาน มีความต้องการจัดงานนี้ขึ้นเพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่และคนรุ่นหลังร่วมกันสืบสาน สืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับว่าวพื้นเมืองมลายู ซึ่งกล่าวไว้ว่า “การจัดงานว่าวครั้งนี้ จัดขึ้นภายใต้รูปแบบที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาว่าวมลายู ต้องการส่งต่อศิลปวัฒนธรรมว่าวพื้นเมืองมลายู ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ร่วมสานต่อและสืบทอดบรรยากาศภายในงานเน้นถ่ายทอดกลิ่นอายของความเป็นอัตลักษณ์และความทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของว่าวพื้นเมืองมลายู ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้สามารถดึงดูดคนต่างศาสนา ต่างพื้นที่ มารวมตัวกันต้องการให้เป็นพื้นที่สันติสุข เป็นสื่อกลาง เป็นพื้นที่ที่รู้สึกปลอดภัย ไม่แตกแยก ไม่แตกต่าง สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกเพศ ทุกวัย มีทั้งกิจกรรมที่ให้ความรู้ ให้ความเพลิดเพลิน และให้รางวัลเชิดชูเกียรติกับครูว่าวและผู้เข้าแข่งขันและประกวดว่าวพื้นเมืองประเภทต่าง ๆ” (P1, P2, 27 มีนาคม 2564) นอกจากนี้ ได้กล่าวเสริมอีกว่า “การจัดงานครั้งนี้ นอกจากว่าวพื้นเมืองมลายูจะเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญของงานแล้ว “ครูว่าว” คือ บุคคลที่สำคัญของท้องถิ่น ที่เชิญชวนให้คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสทำความรู้จักและมอบตัวเป็นศิษย์ พร้อมทั้งภายในงานได้จัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติและยกย่องครูว่าวในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันมีเหลือเพียงไม่กี่ท่านที่สุขภาพยังแข็งแรง และสามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมได้” (P1, P2, 27 มีนาคม 2564)

1.2 กลุ่มครูว่าว มีความรู้สึกปลาบปลื้มและดีใจที่เยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของว่าวพื้นเมืองมลายู ซึ่งกล่าวไว้ว่า “รู้สึกดีใจเมื่อได้รับการติดต่อจากลูกศิษย์ให้ครูได้มีโอกาสถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้ เกี่ยวกับว่าวพื้นเมืองมลายู รูปแบบการจัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจ ความศรัทธา ความร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีที่เกิดขึ้นในการจัดงาน อีกทั้งได้เห็นรอยยิ้มและความสุขของคนที่มาร่วมงานจากหลากหลายพื้นที่ ทำให้มีความสุขและภูมิใจในคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดดี ๆ ที่จัดงานนี้ขึ้นมา โดยรูปแบบของการจัดงานถือว่าครบองค์ประกอบที่ควรจะมี มีทั้งความรู้ ความสนุกสนาน การรำลึกถึงบุญคุณครูว่าว และการปลูกฝังให้เยาวชนได้สืบสานและอนุรักษ์ว่าวพื้นเมืองมลายู ตลอดจนเจตนารมณ์ที่มุ่งใช้ว่าวเป็นสื่อกลางในการสร้างความสันติสุขและสงบสุขในชุมชน นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในอนาคตต่อไป” (P3, P4, 27 มีนาคม 2564)

1.3 กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมและได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความสามัคคี ไม่แบ่งแยกพื้นที่ ทำให้เกิดมิตรภาพดี ๆ ต่างชุมชน ต่างท้องถิ่น ซึ่งกล่าวไว้ว่า “งานแข่งว่าวครั้งนี้ มีรูปแบบการจัดงานที่มีบรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง สามารถเชื่อมมิตรภาพที่กระห่างเพื่อนและผู้คนต่างชุมชน ต่างพื้นที่ ได้พบปะ พูดคุย ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งเรื่องราวของ

ว่าพื้นเมือง และเรื่องราวอื่น ๆ ถึงแม้ว่าอาจจะสิ้นสุดลง แต่ได้เกิดมิตรภาพระหว่างกันขึ้นมาใหม่ ได้รู้จัก
ทั้งคนในจังหวัดและต่างจังหวัด ได้คำแนะนำดี ๆ ได้ความรู้ใหม่ และเห็นคุณค่าของว่าพื้นเมืองมลายูมากยิ่งขึ้น
ประทับใจกิจกรรมที่มีความหลากหลายและสามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา เชื่อว่า ในอนาคต
กิจกรรมประกวดว่าและแข่งขันว่าพื้นเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้รับความสนใจและมี
ผู้ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่ที่มีความสนใจในศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น
ของตนเอง” (P5, P6, 27 มีนาคม 2564)

1.4 กลุ่มผู้เข้าร่วมงาน ส่วนใหญ่มีความรู้สึกประทับใจ ชื่นชอบรูปแบบ กิจกรรม และ
บรรยากาศภายในงาน มีความต้องการให้จัดงานขึ้นอีกในปีถัดไป ด้วยเหตุผลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการ
อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ในการเข้าร่วมงานครั้งนี้ได้มาเข้าร่วมในกิจกรรม
การประกวดและแข่งขันว่า ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเพื่อน ๆ ต่างชุมชน ได้เรียนรู้การทำว่าจากครูว่า
ได้ฟังเรื่องราวและประสบการณ์เกี่ยวกับว่าในวงว่า หากมีการจัดกิจกรรมขึ้นอีกก็จะนำว่ามาเข้าประกวดอีก
ซึ่งเกณฑ์ในการตัดสินและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการประกวดมีความยุติธรรม โปร่งใส ทุกคนที่เข้าร่วมการ
แข่งขันมีความสามารถและประดิดรู้วว่าพื้นเมืองมลายูแท้ ได้อย่างน่าสนใจ และน่าชื่นชม โดยการประดิดรู้วว่า
ถือเป็นงานหัตถกรรมที่มีความประณีตละเอียด ได้เรียนรู้เทคนิค และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วม
แข่งขัน เกิดเครือข่ายและมิตรภาพอันดีต่อกัน งานว่าจึงควรมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อกระชับความสัมพันธ์
และสร้างสัมพันธ์ไมตรีอันต่อเนื่องระหว่างคนในพื้นที่และต่างพื้นที่ โดยความรักและความชื่นชอบในว่า
พื้นเมืองมลายูเป็นสิ่งดึงดูดและเชิญชวนผู้ที่มีความปรารถนาเดียวกันมารวมตัวกันและสร้างความสุขภายใน
พื้นที่” (P10, P8 P9, P10, 27 มีนาคม 2564)

2. รูปแบบและกิจกรรมสร้างสรรค์ในการแข่งขันว่าพื้นเมืองมลายูเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะและ วัฒนธรรมพื้นถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบของงานถูกจัดขึ้นภายใต้ชื่อ “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่า” โดยรูปแบบภายในงานเป็น
ลักษณะมุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การสืบสานและถ่ายทอดองค์ความรู้
เรื่องราวว่าพื้นเมืองมลายู โดยมี “ว่าพื้นเมืองมลายู” เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ เป็นเครื่องมือและสื่อกลาง
ที่ดึงดูดผู้คนที่มีความรักและสนใจในศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ บรรยากาศในงานมี
การจัดและตกแต่งสถานที่ที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของความงดงามและแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของว่าพื้น
เมืองมลายู ผ่านลวดลายบนว่า และรูปแบบของว่าแต่ละประเภทอันเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นอันยาวนานของ
คนมลายู โดยรูปแบบของงานได้เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จาก “ครูว่า” และพร้อมสาน
สัมพันธ์เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ รวมถึงการใช้พื้นที่แห่งวิถีว่า เป็นพื้นที่สร้างสันติสุขให้กับคนทุก
ที่มาสานสัมพันธ์กันอีกครั้ง โดยมีว่าเป็นตัวกลางส่งต่อและถ่ายทอดเรื่องราวความรัก ความเข้าใจ การยอมรับ
และให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยเลือกจัดงานในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ พระจันทร์เต็มดวง (27 มีนาคม พ.ศ. 2565)
ซึ่งถือเป็นวันที่ลืมนิยัต บรยากาศดี เหมาะกับบรรยากาศแห่งการรำลึกถึงอดีต ท่ามกลางแสงจันทร์ ณ ทุ่งดิน
อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นสถานที่ที่เป็นบริเวณกว้าง โล่ง แสง เหมาะกับการจัดกิจกรรมการเล่นว่า
การชมว่า และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ สามารถรองรับผู้เข้าร่วมงานได้เป็นจำนวนมาก และเพื่อสร้าง
บรรยากาศในการร่วมงาน ได้มีการเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมพร้อมใจกันสวมใส่เสื้อผ้าแนวเรียบง่าย ไม่มีลาย และ
โพกผ้าหรือพันผ้าลือบมาร่วมงาน เพื่อสร้างสีสัน ความตั้งใจ และการมีส่วนร่วมในการสืบสานและอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพื้นถิ่นให้ยั่งยืนและเป็นมรดกสู่ลูกหลานต่อไป

กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถึว่า” ประกอบด้วยหลากหลายกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของว่าวในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การประกวด การเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ การร่วมสนุก การดื่มด่ำกับบรรยากาศท่ามกลางแสงจันทร์วันเพ็ญ ผ่าน “ว่าว” ซึ่งเป็นตัวกลางในการผสมผสาน เชื่อมโยง ทุกกลุ่มคนไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ช่วงอายุ ด้วยความรัก ความชื่นชอบ หลงใหลในมนต์เสน่ห์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตามแบบฉบับของว่าวพื้นเมืองมลายู โดยกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในงานประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก ดังนี้

1. กิจกรรมประกวดแข่งขันว่าว ถือเป็นกิจกรรมหลักในการจัดงานครั้งนี้ กิจกรรมประกวดการแข่งขันว่าว ประกอบด้วย การประกวดว่าว 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทว่าวบินสูง ประเภทว่าวสวยงาม และประเภทว่าวสร้างสรรค์ ซึ่งมีการสงวนสิทธิ์มิให้ระดับครูว่าวส่งผลงานเข้าประกวด เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ สร้างสรรค์ผลงานว่าวอย่างไร้ความกังวล

2. กิจกรรมสอนทำว่าวพื้นเมืองมลายู เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมงานจะได้ลงมือปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการทำว่าวพื้นเมืองมลายู ที่เริ่มตั้งแต่การเหลาไม้ไผ่ การผูกเชือกว่าวเพื่อขึ้นโครงว่าว การติดกระดาษและการเขียนลาย จากนั้นจึงนำว่าวไปทดลองวิ่งในพื้นที่การเล่นว่าว เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ผู้เข้าร่วมจะได้ลงมือปฏิบัติ ได้เข้าใจ ได้เรียนรู้ จากครูว่าว ผ่านการลงมือทำ ซึ่งภายในงานมีการจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ไว้ให้พร้อมเพรียง

3. กิจกรรมวงว่าว ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมสร้างสรรค์ที่น่าสนใจของงาน เนื่องจากได้รับเกียรติจากครูว่าวที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องว่าวพื้นเมืองมลายู ประวัติศาสตร์ของว่าวพื้นเมืองมลายู ประเภทของว่าวพื้นเมืองมลายู มาเล่าถ่ายทอดเรื่องราวของว่าวมลายูพื้นเมืองผ่านการพูดคุย การเสวนาร่วมกัน ภายในกิจกรรมที่เรียกว่า “วงว่าว” เปรียบเสมือนการนั่งล้อมวงพูดคุย แลกเปลี่ยน เรื่องราว ประสบการณ์ ตลอดทั้งการหาแนวทางในส่งเสริมและอนุรักษ์ว่าวพื้นเมืองมลายู โดยในวงว่าว มีบรรดาครูว่าวมากมายจากหลายพื้นที่ เช่น พื้นที่แวมิ สายบุรี, เปาะโฮะ ปาแระ และอื่น ๆ ซึ่งครูว่าวล้วนมีอายุมาก นับว่าเป็นโชคดีของผู้เข้าร่วมในวงว่าว ที่ได้ทำความรู้จักและคารวะบรมครูว่าวทั้งหลายก่อนการเดินทางไกลของท่าน เพื่อส่งต่อความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับว่าวมลายูให้กลับมาโดยบินในวิถีของชนรุ่นหลังอีกครั้ง

4. กิจกรรมขึ้นว่าว เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบของการเล่นว่าว หรือที่เรียกว่า “ขึ้นว่าว” โดยการนำว่าวขึ้นสู่ท้องฟ้า โดยบินอย่างอิสระ การใช้ความชำนาญ ไหวพริบ และการบังคับว่าวให้ลอยลอยอยู่บนท้องฟ้า การฟังเสียงแอกว่าวย้อนรำลึกถึงอดีต ท่ามกลางแสงจันทร์ของค่ำคืน 15 ค่ำ พระจันทร์เต็มดวง ความสนุกสนานของการขึ้นว่าวช่วยสร้างสีสันให้กับงาน สร้างความคึกคัก ตื่นเต้น ตลอดทั้งความสุขใจในการชมว่าว เสมือนได้ปลดปล่อยตัวเองไปพร้อม ๆ กับว่าวที่กำลังโบยบินบนท้องฟ้า

5. กิจกรรมดูหนังกลางแปลงถ่ายทอดเรื่องราวว่าว ซึ่งเป็นกิจกรรมปิดท้ายที่มีเชิญชวนผู้รักและชื่นชอบว่าวพื้นเมืองมลายู มาปูเสื่อ หรือจับจองพื้นที่ นั่งดูหนังกลางแปลงถ่ายทอดเรื่องราวว่าว นกเงือก และนกขวนหิน ซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์ เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ได้รับทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน และความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กัน

Figure 1 Researchers join activities in the event “WAU SPACE, the area of kite trajectory”
 Source : <https://www.facebook.com/wauspace/>

Figure 2 Style and atmosphere in the event “WAW SPACE, the area of kite way”

Source : <https://www.facebook.com/wauspace/>

Figure 3 Activities in the event “WΔU SPACE, the area of kite way”

Source : <https://www.facebook.com/wauspace/>

3. รูปแบบและองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถึว่าว

งาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถึว่าว” เป็นรูปแบบนวัตกรรมชุมชนสันติสุขภายใต้แนวคิด “แสงจตุรร่วม สวงจุดต่าง” กล่าวคือ ภายใต้พื้นที่พหุวัฒนธรรม ที่กลุ่มคนในสังคมมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการของแต่ละศาสนา 2) แนวคิดและภูมิปัญญาในระดับสากล 3) แนวคิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายและรัฐธรรมนูญ และ 4) แนวคิดและหลักปฏิบัติตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดที่ 4 “แนวคิดและหลักปฏิบัติตามภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นการอาศัยวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นมาเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ได้นั้นจะต้อง “แสวงหาจุดร่วมและสวงจุดต่าง” เพื่อยอมรับและการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม” ดังเช่นการอยู่ร่วมกันของประชาคมอาเซียนที่สร้างสังคมสันติสุขภายใต้แนวคิดดังกล่าว โดยอาศัยแนวทางศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อกำหนดนโยบายและเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน [7] ดังนั้น “ว่าวพื้นเมืองมลายู” จึงเป็นศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ที่เป็นกลไกและเครื่องมือส่งเสริมให้เกิด “การแสวงหาจุดร่วม” โดยเป็นเป็นความพยายามของกลุ่มหรือชุมชน ในการค้นหาจุดร่วมกันของท้องถิ่น จุดร่วมดังกล่าว คือ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของว่าวพื้นเมืองมลายู ความมุ่งมั่น ตั้งใจ ในการที่จะร่วมกันสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นของสามจังหวัดชายแดนใต้ การธำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาและองค์ความรู้เรื่องราวอันยาวนานของคนมลายู มิให้ว่าวหลายสายพันธุ์สูญหายไป ตลอดจนการรักษาลิขสิทธิ์ความเป็นเจ้าของในว่าวพื้นเมืองมลายู จึงก่อให้เกิด “พื้นที่แห่งวิถึว่าว” ซึ่งเป็นที่พื้นแห่งสันติสุข นำพาคนที่มีความชื่นชอบในศิลปะและวัฒนธรรมประเภทเดียวกันมารวมกลุ่มกัน รวมตัวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่าง และใช้ศิลปวัฒนธรรมเชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน

จากการศึกษาและทบทวนงานวรรณกรรมเกี่ยวกับพื้นที่แห่งสันติสุข โดยอาศัยบทบาทของศิลปะในการประสานสัมพันธ์ให้เกิดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยคริสต์ และชาวไทยเชื้อสายจีน ในพื้นที่พหุวัฒนธรรมที่มีความคิดเห็นต่างในชุมชนเขตเทศบาลเมืองกระบี่ พบว่า พื้นที่สันติสุขเกิดขึ้นได้จากการร่วมกันสร้างสรรค์ศิลปะ การแลกเปลี่ยน การร่วมคิด การประสานสัมพันธ์ ก่อให้เกิดความเข้าใจกัน ช่วยลดความเห็นต่าง จึงก่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน [6] และ การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มสายบุรี ลูกเกอร์ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข ภายใต้ความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ ได้เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมวาดภาพศิลปะในพื้นที่อำเภอสายบุรี ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ที่ต้องการเชื่อมโยงความรู้สึก ร่วมกันถึงความเจริญรุ่งเรือง ประวัติศาสตร์ และเรื่องราวในอดีตของอำเภอสายบุรี ผ่านการจัดรูปแบบกิจกรรม การเสวนา การจัดนิทรรศการ หนังสือ และตลอดถึงการจัดกิจกรรมที่หลากหลายด้วยการนำศิลปวัฒนธรรมทั้งศิลปะและดนตรีมาใช้ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นตัวขับเคลื่อนให้ทุกกลุ่มวัยมาร่วมกิจกรรม จนสามารถสร้างความสงบสุขและรอยยิ้มของผู้คน สร้างความมีชีวิตชีวาในพื้นที่ และลดความหวาดระแวง [5] จากงานวิจัยข้างต้น แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สันติสุข บทบาทของศิลปวัฒนธรรมในการสร้างสันติสุข และตลอดถึงการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ประกอบที่หล่อหลอมรวมกันจนก่อให้เกิดนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถึว่าวแห่งนี้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การรวมตัวของกลุ่มคน เมื่อกลุ่มคนที่มีความรัก ความชื่นชอบ ความสนใจ ในเรื่องเดียวกันเกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อผลักดันให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมภายในกลุ่ม โดย งาน “WAU SPACE พื้นที่

แห่งวิถีว่าว” เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม รวมตัวของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ที่มีความชื่นชอบ และต้องการรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นของว่าวมลายูไว้เป็นมรดกให้กับลูกหลานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเกิดการรวมตัวและผลักดันให้เกิดพื้นที่แห่งวิถีว่าว กลายเป็นชุมชนสันติสุขที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสันติสุข ปราศจากความขัดแย้ง แยกแยก และแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ศาสนา

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เมื่อกลุ่มคนเกิดการรวมตัวกันแล้ว จึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด มุ่งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สมาชิกกลุ่มได้เป็นผู้กำหนดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการแข่งขันว่าว กิจกรรมการทำว่าว กิจกรรมการขึ้นว่าว กิจกรรมวงว่าว และกิจกรรมดูหนังกลางแปลง กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ทั้งผู้รับผิดชอบหลักในการจัดเตรียมงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” ผู้ให้การสนับสนุน ครูว่าว รวมถึงผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากทุกพื้นที่ ซึ่งสิ่งสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สมาชิกกำหนดขึ้นนอกจากมีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดผู้คนให้เข้าร่วมแล้ว ยังต้องมีความหลากหลาย เพื่อสร้างความแปลกใหม่และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

3. คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จุดประกายให้เกิดการรวมตัวขึ้น เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ รักษา สืบสาน และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ซึ่ง “ว่าว” ถือเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่อยู่คู่กับชุมชนและท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน เป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยว หล่อหลอม รวมตัว ว่าวมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มากมาย ในอดีตว่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำนาย พยากรณ์ สภาพดินฟ้าสำหรับการทำการเกษตร เป็นกิจกรรมหลังการเก็บเกี่ยว สร้างความสนุกสนาน ความรัก ความผูกพันของสมาชิกในชุมชน เห็นได้ว่า “ว่าว” ช่วยสร้างความสันติสุขในชุมชนมาตั้งแต่สมัยอดีต ดังนั้น “ว่าว” จึงกลายเป็นศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนมาอย่างยาวนาน สมาชิกกลุ่มหนึ่งได้เห็นและตระหนักถึงคุณค่าจึงมีเจตนาร่วมกันที่จะดำเนินการหรือมีกระบวนการบางอย่างเพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของว่าวพื้นเมืองมลายูสืบไป

4. ครูว่าว ปุชนิยบุคคล และปราชญ์ชาวบ้าน ถือเป็นบุคคลสำคัญ การรวมตัวของสมาชิก เกิดขึ้นเพราะความตั้งใจอันแน่วแน่ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของว่าวพื้นเมืองมลายู ความเคารพ ความนับถือ การต้องการทำความรู้จัก การได้คารวะบรมครูว่าวทั้งหลายก่อนการโรยราและนโยบายเดินทางไกลของครูว่าว ด้วยครูว่าวแต่ละท่านมีอายุประมาณ 70-80 ปี ครูว่าวจึงเปรียบเสมือนบรรพบุรุษคนสำคัญที่จะส่งต่อเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของว่าวพื้นเมืองมลายูให้กับลูกหลาน ส่วนสมาชิกกลุ่มก็ได้ร่วมเชิดชูบุญคุณบรรพบุรุษ สร้างความรัก ความเข้าใจ สานสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน เปรียบเสมือนศิษย์ที่มีครูคนเดียวกัน เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตกแยก ไม่แบ่งแยก เกิดสมานฉันท์ที่ดีซึ่งกันและกัน

5. ปัจจัยสนับสนุน การสนับสนุนจากทุกภาคส่วนก่อให้เกิดความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าวได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการหรือกิจกรรมใด ๆ บนพื้นที่แห่งวิถีว่าว เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหลากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ช่วยให้เกิดความคล่องตัว ความสิ้นไหล และประสบความสำเร็จได้ดังตั้งใจเอาไว้มาก่อนของสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น ปัจจัยสนับสนุน จึงเป็นตัวอย่างที่สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จและความสันติที่เกิดขึ้นในชุมชน เมื่อทุกฝ่ายร่วมมือ ร่วมใจ สามัคคี พร้อมใจกันช่วยเหลือ และสนับสนุนพื้นที่แห่งวิถีว่าวจึงเต็มไปด้วยรอยยิ้มและสันติสุข

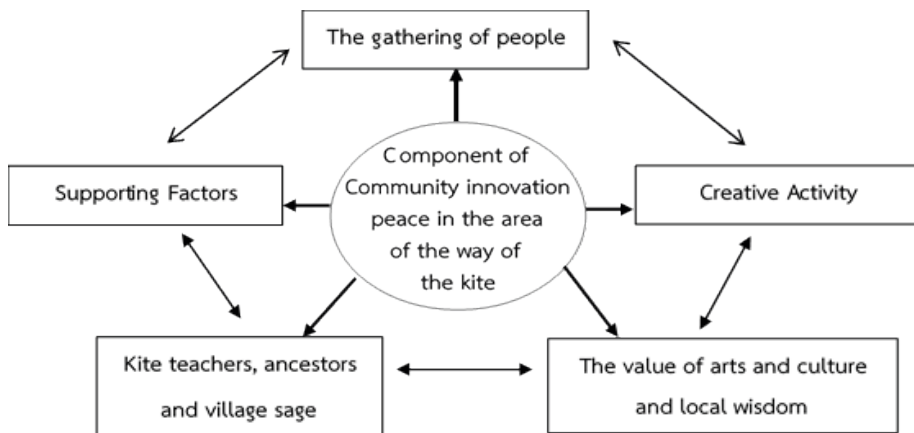

Figure 4 Elements of peaceful community innovation on the area of kite way

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นการใช้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่น หล่อหลอมและเชื่อเชิญให้ผู้ที่มีเจตนารมณ์หรือทัศนคติเดียวกันรวมกลุ่มกัน และร่วมกันดำเนินกิจกรรมของกลุ่มภายใต้ชุมชนหรือพื้นที่ที่สร้างขึ้น ก่อให้เกิดความสันติสุข ความรัก ความร่วมมือร่วมใจและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไร้ข้อจำกัดด้านเชื้อชาติ ศาสนา และช่วงอายุ เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันด้วยการให้เกียรติและยอมรับในวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา จากการสืบทอดของบรรพบุรุษในดินแดนเดียวกัน

1. รูปแบบและกิจกรรมสร้างสรรค์ในการแข่งขันว่าวพื้นเมืองมลายูเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” ที่ถูกจัดขึ้นในครั้งนี้ เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความรัก ชื่นชอบ หลงใหล และมีเจตนารมณ์เดียวกันในการอนุรักษ์ รักษาและธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นของว่าวพื้นเมืองมลายูไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับลูกหลาน จนกลายเป็นพื้นที่แห่งความสันติสุข ส่งต่อองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ตลอดถึงแนวทางในการสร้างสรรค์ว่าวพื้นเมืองมลายูในรูปแบบใหม่ ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งสุริยา หอมวันและคณะ ได้ศึกษาปัจจัยในการสร้างชุมชนสันติสุขท่ามกลางพหุวัฒนธรรมในภาคอีสาน ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์จารีตประเพณีของภาคอีสาน หรือ ฮีตสิบสองอยู่อย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบของการจัดงานประเพณีทอดเทียนที่จะร่วมกันทอดเทียนหรือเวียนกันทุกหมู่บ้าน เป็นประเพณีที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนานหลายชั่วคน ถือเป็นงานที่ช่วยสร้างความรัก ความสามัคคีแก่ชาวบ้านและสร้างความสัมพันธ์ของแต่ละหมู่บ้านเป็นอย่างดี นับเป็นงานที่เกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ และความตั้งใจเดียวกันในการร่วมกันสืบสานอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นตน [8] อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุธิดา บุตรแขก และ สุชาติ เกาทอง ได้ศึกษาเกี่ยวกับสันติสุขแบบวิถีพหุวัฒนธรรม ความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรมสู่การบูรณาการทางศิลปะกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยกล่าวถึงการใช้บทบาทของศิลปะเพื่อสร้างทัศนคติร่วมกันหรือการสร้าง ความเข้าใจที่ตรงกันภายในสังคม โดยใช้การจัดการแสดงด้านศิลปกรรมเข้าไปบูรณาการในพื้นที่ชุมชน มีการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ ก่อให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง จนสามารถผนึกกำลังนำไปสู่ความปรองดองสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน [9]

นอกจากนี้ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมประกวดแข่งขันว่า กิจกรรมสอนทำว่าวพื้นเมืองมลายู กิจกรรมวงว่าว กิจกรรมขึ้นว่าว และกิจกรรมดูหนังกลางแปลงถ่ายทอดเรื่องราวว่าว เป็นกิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่ม กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความมีอรรถร่วมใจ เป็นส่วนสำคัญในการช่วยสานสัมพันธ์ไมตรีที่ดีระหว่างกัน ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมภายในงานครั้งนี้แตกต่างจากการจัดงานว่าวที่ผ่านมา อาทิเช่น งาน “แข่งว่าวนิบง” จังหวัดยะลา โดยงาน “WAU SPACE” เน้นรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกช่วงวัย เน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของว่าวพื้นเมืองมลายู ดังนั้น “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” จึงถือเป็นการเกิดขึ้นของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าว ด้วยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและแนวทางในการดำเนินกิจกรรมภายในด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านว่าวพื้นเมืองมลายู ตัวกลางสำคัญที่เป็นองค์ประกอบหลักในการก่อให้เกิดนวัตกรรมของชุมชน

2. รูปแบบและองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าว โดยกล่าวได้ว่า รูปแบบของงานเกิดขึ้นภายใต้แนวคิด “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” โดยพื้นที่แห่งวิถีว่าวได้นำพาคนที่มีความชื่นชอบในศิลปะและวัฒนธรรมประเภทเดียวกันมารวมกลุ่มกัน รวมตัวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่าง ใช้ศิลปวัฒนธรรมเชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดงาน “แข่งว่าวนิบง” จังหวัดยะลา ในปี พ.ศ. 2563 ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการเสริมสร้างภาพลักษณ์จังหวัดยะลาเพื่อเสริมสร้างความรักความสามัคคีของประชาชน ได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สมานฉันท์ ตลอดจนการได้นำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยผู้เข้าร่วมงานมีแนวคิดเดียวกันในการนำว่าวมาร่วมกิจกรรม เพื่อต้องการอนุรักษ์ประเพณีพื้นถิ่นของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องการให้ลูกหลานได้รักษาและสืบทอดว่าว เกิดการแลกเปลี่ยน พบปะ พูดคุยในกลุ่มคนรักว่าวและผู้ที่มีความสนใจ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นสื่อกลางในการสร้างสันติสุขภายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ [10] และสอดคล้องกับแนวคิดวินัส ธรรมสารวิรัชต์ และคณะ ได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกล่าวถึงการสร้างสังคมสันติสุขด้วยการยอมรับแนวสันติ การจัดระเบียบทางสังคมที่เสมอภาค การปลูกฝังให้ทุกคนยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ทำความเข้าใจหลักการของศาสนาที่ถูกต้องซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ใช้กิจกรรมและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ พยายามกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนได้รวมตัวและดำเนินกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและส่วนรวมให้มากที่สุด [11]

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาี้ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นแนวทางในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยอาศัยองค์ประกอบนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่แห่งวิถีว่าวเป็นต้นแบบในการดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว”

การจัดงานครั้งนี้ สามารถใช้เป็นต้นแบบในการจัดงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” ในครั้งต่อ

ไป และสามารถเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ผ่านการส่งเสริมการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบอื่น ๆ นอกจากนี้การจัดงานในครั้งต่อไปควรมีการ ประชาสัมพันธ์การจัดงานในหลากหลายช่องทาง ให้มีการรับรู้ข่าวสารและรายละเอียดในการจัดอย่างใน วงกว้างทั้งในและต่างจังหวัด อีกทั้งควรขยายเวลาการจัดงานให้มีระยะเวลามากขึ้น จากเดิมใช้ระยะเวลาเพียง 1 วัน ควรเพิ่มเป็น 2-3 วัน เพื่อให้ผู้ที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดได้มีโอกาสสัมผัสและดื่มด่ำกับวิถีว่าวพื้นเมือง มลายูมากยิ่งขึ้น และการจัดรูปแบบงานควรเพิ่มพื้นที่สำหรับการจัดนิทรรศการเชิงวิชาการเกี่ยวกับว่าวมลายู ประวัติครุว่าว และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับว่าว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษานี้ เป็นการศึกษาในรูปแบบ กิจกรรม และองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุข บนพื้นที่แห่งวิถีว่าวภายใต้การจัดการงาน “WAU SPACE พื้นที่แห่งวิถีว่าว” ที่จัดขึ้นในพื้นที่อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานีเท่านั้น จำเป็นต้องนำไปศึกษาเพิ่มเติมและเปรียบเทียบกับนวัตกรรมชุมชนสันติสุขบนพื้นที่ แห่งวิถีว่าวในจังหวัดอื่น ๆ หรือ นำไปทดลองใช้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน โดยใช้ลักษณะของ รูปแบบ กิจกรรมและองค์ประกอบของนวัตกรรมชุมชนสันติสุขเช่นเดียวกัน

References

- [1] Koemeemul, M. (2019). Satisfaction of people towards unrest resolution in the southern border provinces. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 14(1), 149-158. (in Thai)
- [2] Tisssamana, A. (2021). The Lesson learnt for peaceful communities: Nakornsri Thammarat and Narathiwat Provinces. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(6), 2347-2359. (in Thai)
- [3] Rama, N. Yala province organizes a kite race to carry on traditions, culture, to create peace. Many people flock to participate in the competition. (2022, September 15). <http://paaktai.com/news s/detail/76>.
- [4] Bler, C. (2021, March 27). Kite way to the breath of ‘Native Malay kite. <https://bangkokbiznews.com/lifestyle/929507>
- [5] Malaihom, K., Janyam, K., & Boonprakan, K. (2018). Saiburi Looker group: social networking for peaceful living amidst unrest in the southern border area. *Humanities and Social Sciences Journal*, 9(10), 75-96. (in Thai)
- [6] Butkheak, S., & Thaothong, S. (2021). The Peacefulness of the multicultural trajectory : the different opinions in the multicultural society brings about the integration of arts and community environment. *Journal of Humanities and Social Sciences Review*, 23(2), 89-106. (in Thai)
- [7] Aphakaro, S. (2022). (2022, December 20). The Coexistence of the ASEAN community : concepts and Practices in accordance with religious. <http://198.7.63.81:8080/xmlui/handle/123456789/95>

- [8] Homvan, R., Pattanasing, T., Viriyo, P., Krisin, I., & Suksen, P. (2021). Factors for building a peaceful community amid multiculturalism in the southern isan. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 351-364. (in Thai)
- [9] Butkheak, S., & Thaonthong, S. (2021). The Peacefulness of the multicultural trajectory : the different opinions in the multicultural society brings about the integration of arts and community environment. *Journal of Humanities and Social Sciences Review*, 23(2), 89-106. (in Thai)
- [10] Kittikulsawat, R. (2020, March 6). Nibong Kite Racing”, Yala province. <https://nbtworld.prd.go.th/news/detail/TCATG200306134953689>
- [11] Thamsarorat, V., Hasoontree, N., & Jamjumrus, T. (2021). A model for sustainable development of a peaceful society of the three southern provinces. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1695-1706. (in Thai)